

Pääkirjoitus

Heikki Sirviö^a, Nina V. Nygren^b

Viraaliset verkostot ja murrosajan tiedontuotanto

Vallitsevat pandemiaolosuhteet kannustavat ajattelemaan maantieteen ja yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tilaa. Journalistisesti on moneen kertaan todettu, että ”kaikki on muuttunut” voimaan saatettujen liikkumis- ja kokoontumisrajoitusten myötä. Markkinat olivat virittäytyneet taantumien odotukseen jo ennen virusta, ja sen leviäminen käynnisti finanssipaniikin. Reaalitalous sukeltaa vaihdon hyytyessä. Työtä joko ei pystytä tekemään tai siltä on mennyt kysyntä. Mutta onko tilanteessa tutkijoille jotakin yllättävää? Kriisin kehkeytyminen ja sen liikkeelle laittamat kehityskulut ”yllättävät” tapahtuessaan tietysti itse kunkin, mutta miten on tapahtumisen edellytysten laita? Eikö pandemian nopea leviäminen ja siltä suojautumisen suhteellinen vaikeus ollut sisäänrakennettu maailmanlaajuisiin verkostoihin, joita tavanomaisimmin mielletään taloudellisen vaihdon rakentamana ja edellyttämänä tilana? Pandemiasta olivat toki tutkijat varoitaneet etukäteen (esim. Henig 2020). Toisaalta on todettu, että kaupunkien tulevaisuusskenaariot ovat olleet riittämättömiä koska ne vanhenivat parissa viikossa (Lapintie 2020). Kuitenkin vasta aika näyttää vanhentuivatko ne todella – unohtuuko pandemia pikaisesti, eikä esimerkiksi viheralueita kaavoiteta enempää enemmän.

Toinen maantieteen ja ympäristötutkimuksen kannalta oleellinen asia koskee sitä mikä kriisin myötä tulee esiin tai häipyä näkyvistä. Vallitseva kriisi ei tarkalleen ottaen ole viruksen aikaansaannosta, vaan vaihdon ja liikkuvuuden ehtonsa tietyllä tavalla järjestäneiden ihmisyyteistöjen omaa tekoa. Kriisi suisti rakenteellisesti kriisiherkän kapitalistisen talouden epävakautteen ja taantumaa, mutta toisaalta se hidasti yksiselitteisesti itsetuhoisella tasolla olevien hiilidioksidin ynnä muiden päästöjen kasvua, mihin yksikään ilmasto- tai ympäristösuojeleusopimus ei ole kyennyt. Tosin hiilidioksidipäästöjen kohdalla niiaus on ollut häviävän pieni ja vaikutus ilmastomuutoksen etenemiseen vielä pienempi, mikä vain korostaa entisestään edessämme olevan muutoksen rajuutta (esim. Kutsch *ym.* 2020). Samanaikaisesti viruksen tuottamien vaikeuksien kanssa monet kehityskulut jatkavat omia ratojaan. Lopullisia vaikutuksia voidaan nähdä ja arvioida vasta kuukausien ja vuosien päästä.

Kulkutaudin kourissa hidastanut maailma tarjoaa tutkijoille empiiristä aineistoa vakiintuneiden ajattelumallien uudelleenarvioimiseen. Tutkimuksellisesti vallitseva tilanne voi mahdollistaa kriittisten tutkimussuuntausten vahvistumisen: yhteiskunnallinen ympäristötutkimus samoin kuin fossiilikapitalismin rakenteellista itsetuhoisuutta, sosiaalilallisia suhteita ja oikeudenmukaisuutta tai vaihtoehtoisia talouksia koskeva

^aMatemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto, heikki.sirvio@helsinki.fi

^bJohdamisen ja talouden tiedekunta, Tampereen yliopisto, nina.nygren@tuni.fi

tutkimus saavat kriisistä kaukupohjaa. Toisin sanoen tutkimustiedolla voidaan osoittaa yhteiskunnallisesti koettujen haavoittuvuuksien syy-seuraus -suhteita sekä muotoilla ehdotuksia kriisin jälkeisen jälleenrakennuksen toteuttamisen tavoista.

Vallitseva tilanne pitäisi pystyä näkemään taitekohtana monien yhteiskunnallisesti välttämättömien muutosten toteuttamiseksi. Tällä emme tarkoita valtion kasvavaan velkataakkaan vetoavia vaatimuksia ”uudistaa” rakenteita, mitä liberaalit taloustietäjät ovat suosittelleet kolmekymmentä vuotta ja jälleen tarjoavat tuoreena ja ”ainoana” vaihtoehtona. Tälle ajattelulle vastakkainen valtiollinen toimintakyky on nimittäin osoittautunut kriisiolosuhteissa kultaa kalliimmaksi, samalla kun se on tuonut esiin markkinoihin luottamisesta johtuneita virheitä ja niiden tuottamia haavoittuvuuksia esimerkiksi tuotantoketjuissa ja huoltovarmuudessa. Välttämättömät muutokset koskevatkin yhteiskunnan luontosuhdetta, talouden aineellista perustaa ja kenties koko talouskäsitystämme ja sen asemaa yhteiskunnallisten suhteiden kokonaisuudessa.

Lyhyesti sanottuna pandemiatilanne pakottaa arvioimaan uudelleen odotuksiamme ja ajatustottumuksiamme, kriisivalmiutta ja haavoittuvuutta, yhteiskuntapolitiikkaa, ja tilallisia politiikkoja. ”Normaalitilaa” koskevien odotusten äkillinen rikkoutuminen totuttaa ajatukseen, että isot muutokset ovat toteutettavissa eikä elämäntapa, johon on kasvettu, ole välttämätön tai vaihtoehtoton. Tämä oppitunti on tulossa ilmastokriisin seurauksena joka tapauksessa.

Tiedetoimittamisen viiveen vuoksi tämän numeron kirjoitukset tarjoavat katsauksen ”maailmaan ennen koronaa”. Samalla ne käsittelevät juuri niitä asioita, jotka ovat koko ajan meneillään pandemiatilanteesta huolimatta. Artikkeleissa on tarjolla ilmastotutkimusta, kaupunkitilan kokemista, urbaanin turvallisuuden biopolitiikkaa, aineellisen politiikkaa lannan muodossa, analyysia työssäkäyntiin liittyvästä monipaikkaisuudesta, sekä ekosysteemisen ajattelun ja yhteiskunnan luonto- ja eläinsuhteen historiallisuuden tutkimusta.

Aloittavalle päätoimittajalle, Heikille, tämä on ensimmäinen pääkirjoitus Alue ja Ympäristöön. Lehden tilanne tällä haavaa on hyvä: laadukkaita ja sisällöltään monipuolisia käsikirjoituksia tarjotaan lehteen jatkuvasti. Näkemykseni lehden tulevaisuudesta liittyy edellä esitettyihin ajatuksiin maailmanlaajuisiin kriiseihin ja muutosten välttämättömyyteen liittyvistä tutkimuksellisista haasteista. Kriittinen yhteiskunnallinen ympäristötutkimus ja maantiede ovat ratkaisevassa asemassa tuottaessaan tietoa kriisiytyvästä kehityksestä sekä ekologiseen siirtymään ja talousjärjestelmän muutokseen tähtäävien kehityskulkujen edellytyksistä. Tämän vuoksi Alue ja Ympäristö kutsuu tekemään monipuolista ja haastavaa tutkimusta, joka on tietoista edustamiensa tieteenalojen kehityksen yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Lähteet

- Henig, R.M. (2020) Experts warned of a pandemic decades ago. Why weren't we ready? National Geographic 8.4.2020. <https://www.nationalgeographic.com/science/2020/04/experts-warned-pandemic-decades-ago-why-not-ready-for-coronavirus>
- Kutsch, W., Vermeulen, A. & Karstens, U. (2020) Kuin etsisi hiusta uima-altaasta: kuinka paljon päästöjen on pienennytävä, että muutos näkyy ilmakehässä? Integrated Carbon Observation System webpage. suom. Elisa Vainio ja Annalea Lohila. https://www.icos-cp.eu/swimmingpool_FI
- Lapintie, K. (2020) Tautinen tulevaisuus. Mahdolliset kaupungit -blogi 04/2020. <http://mahdollisetkaupungit.blogspot.com/2020/04/tautinen-tulevaisuus.html>